

ГOTФРИД КЕЛЕР

ДРЕХИТЕ ПРАВЯТ ЧОВЕКА

Превод от немски: Антоанета Тодорова, 1972

chitanka.info

През един навъсен ноемврийски ден беден шивач вървеше по пътя към Голдах, малък богат градец, разположен само на няколко часа път от Зелдвила. В джоба си шивачът нямаше нищо друго освен един напръстник, който — поради липса на каквito и да било пари — въртеше непрекъснато между пръстите си, щом студът го принудеше да пъхне ръце в панталоните; и от това постоянно премятане и триене пръстите доста го заболяха. Понеже зелдвилският майстор, при когото работеше, бе изпаднал в несъстоятелност, той загуби не само заплатата, но и препитанието си и бе принуден да тръгне да странствува. Не беше закусил нищо освен няколко снежинки, попаднали в устата му, и съвсем не виждаше отде ще може да си осигури дори и най-оскъдния обед. Да проси, му беше крайно тежко, дори му се струваше съвсем невъзможно, тъй като върху черните си празнични дрехи — впрочем единствените, които притежаваше — той носеше широк тъмносив плащ, подплатен с черно кадифе, който му придаваше благороден и романтичен вид, още повече, че дългата му черна коса и мустачките му бяха грижливо гледани, а чертите на лицето му бяха бледи, но правилни.

Този необикновен външен вид бе станал за него необходимост, въпреки че в себе си не кроеше нищо лошо, нито пък искаше да измами някого; доволен бе, когато не го закачаха за нищо и можеше спокойно да си гледа работата; би предпочел обаче да умре от глад, отколкото да се раздели с наметалото и с полския си кожен калпак, който умееше да носи също твърде изискано.

Поради тази причина той можеше да работи само в по-големи градове, където облеклото му не биеше твърде на очи; а да тръгне на път, без да носи със себе си някоя спестена para, бе за него истинско нещастие. Приближеше ли се до някоя къща, хората го заглеждаха с любопитство и възхищение и очакваха всичко друго, но не и че ще подложи ръка за милостиня; а тъй като и без друго не беше много приказлив, думите замираха на устните му и той си оставаше мъченик на мантията си и страдаше от глад, но черен от кадифената й подплата.

Когато, загрижен и отпаднал, започна да се изкачва по една височина, той настигнал една нова разкошна каляска — кочияшът на някакъв благородник беше ходил да я вземе от Базел, за да я откара при господаря си, чуждестранен граф, който бе отседнал в нает или купен от него стар замък някъде в Източна Швейцария. Колата имаше

най-различни отделения за прибиране на багажа и затова изглеждаше тежко натоварена, макар да бе съвсем празна. Поради стръмния път кочияшът вървеше редом с конете, но когато стигна върха, отново се качи на капрата и попита шивача дали не иска да седне в празната кола; тъкмо бе започнало да ръми и той само от един поглед бе разбрал, че пешеходецът е изтощен и едва крета.

Шивачът прие поканата скромно и с благодарност, след което каляската полетя бързо заедно с него и за по-малко от час изтрополя тържествено под сводестите порти на Голдах. Пред първата странноприемница, наречена „При везните“, дворянската каляска внезапно спря и в същия миг прислужникът на хана така силно дръпна звънеца, че без малко не скъса телта.

В същия миг ханджията и цялата прислуга се спуснаха към колата и отвориха вратичката ѝ. Деца и съседи вече бяха наобиколили прекрасната каляска, любопитни да видят каква птица ще се излюпи от тази невиждана черупка. И когато най-после от нея изскочи смаяният шивач, загърнат в плаща си, бледен и красив, свел печален поглед към земята, те го взеха поне за някакъв тайнствен принц или за графски син. Тясното пространство между колата и портата на хана беше почти запълнено от зяпачите. Дали загуби присъствие на духа, или пък му липсваше смелост да разбута тълпата и просто да продължи пътя си — но той не направи нищо, а безводно се остави да го съпроводят до къщата, да го поведат нагоре по стълбата и осъзна напълно новото си странно положение едва когато се видя настанен в една уютна трапезария и когато достопочтеното му наметало най-раболепно бе свалено от плещите му.

— Ще желае ли господинът да обядва? — го запита някой. — Ей сега ще ви сервираме, яденето тъкмо е готово.

Без да дочека отговор, ханджията на „Везните“ изтича в кухнята и се развика:

— Дявол да го вземе! Как нямаме нищо друго освен.govеждо мясо и овнешки бут! Не мога да нарежа пастета от яребици, тъй като е определен и обещан на господата, които ще дойдат на вечеря. Все така ще се случи! Единственият ден, в който не очакваме посетители и нямаме нищо, и ето че пристига такъв господин! А кочияшът има герб на копчетата си и колата сигурно ще да е на някой херцог! Пък младият господин едва отваря уста — толкова е изискан!

Но невъзмутимата готвачка каза:

— Какво има толкоз да се вайкате, господарю! Поднесете смело пастета, той и без това няма да го изяде целия! А за гостите довечера ще го нарежем на порции, шест порции непременно ще излязат!

— Шест порции ли? Вие сигурно забравяте, че господата са свикнали да ядат до насита! — рече гостиличарят, но готвачката продължи непоколебимо:

— Разбира се, че ще се наядат до насита! Заръчайте бързо да донесат половин дузина котлети, и без това ще ни трябват за чужденеца, а каквото остане, ще го накълцам на ситно и ще го смеся с пастета; оставете тази работа на мен!

Но добрият гостиличар извика строго:

— Готвачко, вече съм ви казвал не един път, че такива работи не минават в този град и в това заведение! Тук ние живеем честно и почтено и така ще я караме и занапред!

— Е, стига, стига, разбрах! — извика готвачката вече малко възбудено. — Когато човек не знае как иначе да си помогне, може да пожертвува принципите си! Ето тук два бекаса, които току-що купих от ловеца, в края на краищата можем тях да прибавим към пастета! Ония лакомци няма да имат нищо против, ако яребичният пастет е подправен с бекаси! Освен това имаме и пъстърви; още щом видях, че пристига онай особена кола, хвърлих най-едрата пъстърва в кипящата вода и сега тя ври в тенджерата. И така, значи, имаме риба, говеждо, котлети, гарнирани със зеленчук, овнешко печено и пастет; дайте ми само ключа, за да извадя туршията и сладката! Впрочем, господине, можете спокойно да ми оставите ключа, като ми засвидетелствувате често доверие, та да не трябва постоянно да тичам подире ви и често да изпадаме затруднение!

— Мила готвачко, няма защо да ми се сърдите за това. Когато покойната ми жена беше на смъртно легло, аз трябаше да й обещая, че винаги ще държа ключовете в себе си; така че върша това по принцип, а не от недоверие. Ето ви краставичките, ето и черешите, тук пък са крушите и кайсиите; но не бива пак да поднасяте старите бонбони и сладки. Нека Лиза изтича до сладкаря и вземе малко пресни бисквити и соленки — три чинии, пък ако има и някоя хубава торта, нека и нея вземе!

— Но, господарю! Вие не можете да пишете всичко това на сметка на единствения ни посетител; и при най-добро желание няма да си изкарате разносците!

— Няма нищо, правя го просто за чест и слава! Това няма да ме опропасти; затова пък един благороден господин ще може да каже, че на път през нашия град е намерил отлично ядене, макар и да е пристигнал съвсем ненадейно, и то през зимата! Нека не говорят за нас като за гостилничарите от Зелдвила, които сами изяждат мръвките, а на гостите си поднасят кокалите! Хайде сега, хващайте се бързо на работа!... Побързайте всички!

Докато траяха всички тези сложни приготовления, шивачът седеше скован от грозен страх, тъй като на масата пред него наредиха блестящи прибори, и макар до преди малко изгладнелият младеж да бе копнял за мъничко храна, сега ужасен мечтаеше да се измъкне от обеда, който го заплашваше. Най-после той събра смелост, наметна плаща, сложи калпака си и излезе навън, за да се добере до изхода, но тъй като в смущението си не можа веднага да намери стълбището в тази обширна сграда, келнерът, когото сякаш дяволът караше да се върти непрекъснато наоколо, си помисли, че господинът търси едното място и извика:

— Разрешете, господине, аз ще ви покажа пътя!

И той го поведе по един дълъг коридор, който завърши не другаде, а пред една чудесно лакирана врата, на която бе поставен дискретен надпис.

Без да противоречи, кротък като агънце, човекът с наметалото влезе вътре и здраво заключи вратата зад себе си. После се облегна на стената и въздъхна горчиво, мечтайки да си възвърне златната свобода на пътя, която сега, въпреки лошото време, му се струваше най-висше щастие.

Сега обаче той сам се оплете в пъrvата си собствена лъжа, тъй като постоя малко в заключеното помещение, и така стъпи по наклонената плоскост на злото.

В това време гостилничарят, който го беше видял да отива натам наметнат с плаща, се развика:

— На господина му е студено! Затоплете повече салона! Къде е Лиза? Къде е Ана? Бързо един кош дърва в печката и няколко шепи

талаш, да се подхване огънят! По дяволите, нима хората във „Везните“ ще трябва да седят с палта на масата?

И когато шивачът се зададе от дъното на дългия коридор, печален като бродещия дух на родоначалника на стар семеен замък, той отново го съпроводи с безброй поклони до проклетия салон, трийки самодоволно ръце. Без да се бавят ни миг, веднага го поканиха да седне на масата, нагласиха стола му по-удобно и тъй като благоуханието на силната супа, каквато отдавна не бе и помирисал, го лиши напълно от волята му, той се отпусна на стола си и с името господне на уста веднага натопи тежката лъжица в тъмния златист бульон. Потънал в дълбоко безмълвие, той възстановяващ отпадналите си жизнени сили, обслужван с почтителна тишина и мълчание.

Когато изпразни чинията си и гостиличарят видя, че супата му се е усладила, той вежливо го подканя да си сипе още една лъжица — щяла да му дойде добре в това мразовито време.

Сега поднесоха пъстървата, гарнирана наоколо със зелен венец от зеленчуци, и гостиличарят сложи най-хубавото парче пред него. Измъчван от тревога, глупавият шивач обаче не смееше да употреби лъскавия нож и започна свенливо и превзето да чопли рибата със сребърната вилица. Готовчаката, която тъкмо бе надзърнала през вратата да види височайшия господин, забеляза това и каза на струпалата се наоколо й прислуга:

— Слава на господа Иисуса Христа! Господинът знае как се яде фина риба — не реже с нож нежното мясо, сякаш коли теле. Ще да е някой благородник от знатен род, бих се заклела в това, ако не беше грехота! А пък колко е хубав и печален само! Сигурно е влюбен в някоя бедна госпожица, за която не му дават да се ожени! Да, да, и благородниците си имат ядове!

Междувременно гостиличарят забеляза, че гостенинът нищо не пие, и каза почтително:

— Господинът сигурно не обича леките вина. Ще заповядате ли чаша хубаво бордо, което мога най-горещо да ви препоръчам?

Тук шивачът направи втората си грешка, като от послушание каза „да“ вместо „не“, и моментално собственикът на „Везните“ изтича лично в избата, за да избере бутилката, защото държеше извънредно много на това хората да кажат, че в неговото заведение могат да се

намерят най-фините лакомства. Когато пак поради нечистата си съвест гостът започна да отпива на съвсем малки гълтки налятото вино, зарадваният гостилиничар изтича в кухнята, цъкна с език и извика:

— Дявол да го вземе, ама той наистина разбира от вина! Така го претегля на езика си, сякаш мери дукат на златарски везни!

— Слава на господа Иисуса Христа! — възклика готвачката. — Аз още преди това твърдях, че е познавач!

Така обедът продължи, макар и съвсем бавно, защото бедният шивач ядеше и пиеше по мъничко и нерешително, и за да не го препира, гостилиничарят оставяше яденето дълго на масата. Не си заслужава обаче труда да се изброява онова, което гостът бе изял досега: гладът, който постоянно се дразнеше по този опасен начин, започна постепенно да надвила страхът му и когато поднесоха яребичния пастет, настроението на шивача внезапно се промени и една непоколебима мисъл започна да се оформя в него.

„Станалото — станало! — рече си той, сгрят и охрабрен от нова гълтка вино. — Ще бъда най-големият глупак на света, ако изтърпя предстоящия позор и преследване, без предварително да съм се наял до насита! Впрочем внимание, има още време! Блюдото, което сложиха тъкмо сега пред мен, сигурно е последното ядене. Ще се заловя за него, па да става, каквото ще! Онова, което влезе веднъж в корема ми, никой цар не може да ми го отнеме!“

Речено, сторено! Със смелостта на отчаянието той задълба в апетитния пастет, без да мисли да спира, така че за по-малко от пет минути изчезна половината от него и какво щеше да остане за вечерята на господата, започна да става твърде съмнително. Месо, трюфели, кнедли, долна и горна кора — той гълташе всичко наред, загрижен само да натъпче търбуха си, преди да го е сполетяла неизбежната гибел; пиеше виното на големи гълтки и пъхаше в устата си големи залци хляб; накратко, това беше такова бързо и оживено тъпчене, както при надигаща се буря прибират с вили сеното от близката ливада направо в плевнята. Гостилиничарят изтича отново в кухнята и извика:

— Готвачко, той ще изяде пастета, а до печеното едва се докосна! Пък от бордото пие по половин чаша на един дъх!

— Да му е сладко — рече готвачката, — оставете го да си яде, той знае какво значи ярецица! Ако беше някой простак, щеше да се залови за печеното!

— И аз така казвам — рече гостилничарят. — Впрочем, като го гледаш, не се храни много изискано, но когато обикалях да изучаванаята, само генерали и игумени съм виждал да лапат така!

През това време коцияшът беше накарал да нахранят конете и сам бе погълнал порядъчно количество храна долу, в стаята за простолюдието, и тъй като бързаше, накара скоро да впрегнат отново конете. Сега вече прислужниците от хана „При везните“ не можеха повече да се сдържат и преди да бе станало твърде късно, попитаха направо господарския коцияш какъв е господарят му и как се казва. Коцияшът, който беше голям шегобиец и хитрец, отвърна:

— Нима още не ви е казал сам?

— Не — отговориха те, а той рече:

— Вярвам. Той не хаби излишно приказките си.

— Впрочем това е граф Страпински! Ще остане днес, а може би и още няколко дни тук, защото ми заповядда да замина напред с колата!

Той си направи тази лоша шега, за да отмъсти на шивача, който — както коцияшът си мислеше, — вместо да му каже една дума за благодарност и за сбогом, се бе запътил направо към хана, без да погледне настани, и играеше ролята на важен господин. И за да си изкара шегата докрай, той се качи на колата, без да попита какво дължи за яденето си и за зобта на конете, и като размаха камшика, напусна града. Всички сметнаха, че това е в реда на нещата, и цялата сметка мина на рабоша на бедния шивач.

Оказа се обаче, че той действително се казва Страпински, Веннел Страпински, родом от Силезия. Може би беше случайност, а може би шивачът бе забравил в колата пътната си занаятчийска книжка и коцияшът я бе приbral. Както и да е — когато, сияещ от радост, гостилничарят застана пред него и потривайки ръце, го попита дали господин граф Страпински пие за десерт чаша старо токайско или чаша шампанско и му съобщи, че в момента се приготвявали стаите му, бедният Страпински пребледня, отново се смути и не отвърна нищо.

— Крайно интересно! — мърмореше си гостилничарят, докато тичаше отново към избата, където от специален рафт извади не само шише токайско, но и наточи канче франконско вино, а бутилката шампанско просто грабна под мишница. Скоро Страпински видя пред себе си малка горичка от чаши, сред които чашата за шампанско се

извисяващо като топола. Всичко това блестеше, звънеше и пръскаше чуден аромат. Но още по-чудно беше, че бедният, но изискан младеж веднага се ориентира коя чаша да избере и когато видя, че гостилиничарят капна малко червено вино в шампанското си, и той наля няколко капки токайско вино в своето. През това време дойдоха градският писар и нотариусът, за да си пият кафето и да изиграят покрай него една партия, както правеха всеки ден. Скоро след това пристигнаха по-старият син от търговската къща „Хеберлин и сие“, по-младият от фирмата „Пючли-Нивергелт“ и счетоводителят на една голяма предачница господин Мелхер Бъони; но вместо да започнат обичайната си игра, господата, пъхнали ръце в задните джобове на жакетите си, обикаляха издалеко зад гърба на полския граф, примигваха с очи и се усмихваха, та чак кътниците им се виждаха. Защото това бяха онези членове на добри семейства, които прекарваха целия си живот в родния си град, но чиито роднини и приятели се бяха пръснали по цял свят, поради което те смятаха, че сами познават достатъчно добре света.

Значи, това бил полският граф? Естествено те бяха видели колата от канторите си, но не знаеха дали графът черпи гостилиничаря или пък гостилиничарят него; досега обаче гостилиничарят не бе вършил необmisлени неща: по-скоро беше известен като доста хитра лисица. И така кръговете, които любопитните господа описваха около чужденеца, ставаха по-малки, докато най-после те приятелски се настаниха на същата маса и без много да се церемонят, умело сами се поканиха на пиршеството, като направо почнаха да хвърлят зарове за една бутилка.

Но не пиха много, защото беше още рано; за тях бе по-важно да пийнат гълтка отлично кафе и да предложат на поляка, както вече тайно наричаха шивача, хубави цигари и пури, за да разбере той докрай в какъв град е попаднал.

— Мога ли да предложа на господин графа една хубава пура? Получих я от брат ми направо от Куба — рече един.

— Господа поляците обичат и доброкачествени цигари, ето истински тютюн, изпрати ми го моят съдружник от Смирна — извика друг, като бутна към него червена копринена пунгия.

— Този е от Дамаск и е още по-фин, господин графе — рече трети. — Нашият тамошен прокурист лично ми го достави!

Четвърти му подаде дебела пура, като се провикна:

— Ако искате нещо съвсем изключително, опитайте тази плантаторска пура от Вирджиния — наше производство и наша направа — никъде не се продава!

Страпински, който се усмихваше едновременно и сладко, и кисело, нищо не отвърна и скоро бе обвит от ароматен облак дим, приятно посребрен от слънцето, което се подаде иззад облаците. За по-малко от четвърт час облаците се разпръснаха по небето и хубавият есенен следобед нахлу в залата. Някой каза, че трябва да използват това хубаво време, тъй като годината надали ще има още много такива дни, и затова решиха да посетят веселия околийски съветник в имението му; само преди няколко дни той беше изстискал гроздето си и всички искаха да опитат новия му червен резняк. Пючли-Нивергелт, синът, изпрати да докарат ловната му кола и скоро младите му сиви коне зачаткаха копита по паважа пред „Везните“. Гостиличарят също накара да впрегнат и всички любезно помолиха графа да се присъедини към тях и да поразгледа околността.

Виното беше сгряло ума му; той бързо размисли, че при този случай най-лесно може да се измъкне незабелязано и да продължи пътя си, пък нека разносците останат за сметка на неразумните и натрапчиви господа. Затова прие поканата с няколко вежливи думи и се качи в ловната кола на младия Пючли.

По случайно стечение на обстоятелствата шивачът, който още като малко момче беше работил от време на време при един земевладелец и беше изкаран военната си служба при хусарите, разбираше доста от коне. И щом спътникът му го запита учтиво дали не би искал сам да покара, той веднага взе поводите и камшика и с добре заучена стойка премина в бърз тръс през градските порти и продължи по шосето. Господата се спогледаха и зашушукаха:

— Действително, той несъмнено е истински благородник!

След около половин час стигнаха до имението на околийския съветник. Страпински направи отличен полукръг и ловко закова на място буйните коне. Всички наскочаха от колите, околийският съветник ги посрещна, заведе ги в къщи и веднага масата бе отрупана с половин дузина тумбести шишета, пълни с рубиненочервен резняк. Първо опитаха и похвалиха огненото кипящо вино, а след това развеселени го нападнаха. През това време домакинът разнесе в къщи

вестта, че е дошъл един благороден граф, поляк, и накара да пригответ изискано угощение.

Скоро компанията се раздели на две групи, за да наваксат пропуснатата игра, защото в тази страна бе невъзможно да се съберат мъже, без да играят на нещо — вероятно поради някакъв вроден стремеж към дейност. Страпински, който по ред причини бе принуден да се откаже от играта, бе поканен да гледа — те смятаха, че все пак си струва да изкарат една партия, тъй като, докато играеха, проявяваха много разум и не губеха присъствие на духа. Накараха го да седне между двете групи, а те вложиха всичкото си умение да играят остроумно и ловко, като същевременно забавляваха гостенина. Така той седеше като някой болнав княз, пред когото царедворците изнасят забавно представление, за да му представят хода на световните събития. Обясняваха му най-важните си бълфове, похвати и трикове и когато едната страна за миг съсредоточаваше вниманието си изключително върху играта, другата започваше още по-усърдно да води разговор с шивача. Струваше им се, че е най-подходящо да говорят за коне, лов и други подобни; и тук най-осведомен от всички беше Страпински — трябваше само да измъкне на бял свят фразите, които някога бе чувал от офицерите и чифликчиите и които още тогава му бяха харесали извънредно много. Той произнасяше тези фрази твърде пестеливо, с известна скромност и винаги с печална усмивка, така че думите му правеха още по-силно впечатление; и когато някои от господата ставаха и се оттегляха малко от играта, те си казваха:

— Ето един съвършен благородник!

Само Мелхер Бъони, счетоводителят, като роден скептик, потриваше доволно ръце и си казваше:

„Предчувствувах, че в Голдах ще има голям скандал, да, да, той, тъй да се каже, вече започна. Време му е, защото изминаха цели две години от последния скандал! Този човек има така странно избодени пръсти, сигурно е от битките при Прага или Остроленка! Но аз ще внимавам да не попреча на хода на събитията!“

Двете партии бяха приключили вече играта, а също и жаждата за резняк на господата беше утолена и сега те предпочитаха да се поразхладят със старите вина на околийския съветник, които току-що им бяха поднесли. Но те попрекалиха с разхлаждането, тъй като — за да не изпаднат в досадно безделие — веднага предложиха да играят на

някаква хазартна игра. Размесиха картите и всеки хвърли по един брабантски талер на масата; когато дойде ред на Страпински, той естествено не можеше да хвърли напръстника си.

— Нямам такава монета — каза той, като се изчерви.

Но Мелхер Бъони, който го наблюдаваше непрекъснато, вече беше заложил за него, без някой да обърне внимание на това, защото всички бяха отлично разположени и в това състояние не можеха да си представят, че на този свят може да има хора без пари. Още на следния миг бутнаха пред шивача, който беше спечелил, целия залог, объркан, той остави парите да си седят на масата, а Бъони заложи за него и на втората и третата игра, които бяха спечелени от други. На четвъртата и петата обаче спечели отново полякът, който постепенно се окопити и започна да се справя с положението. Играеше тихо и спокойно, с променливо щастие. Веднъж загуби почти всичко — остана му само един талер, който той заложи и спечели отново. А когато играта омръзна на всички, той бе спечелил няколко луидора — толкова пари не бе притежавал никога в живота си. Виждайки, че другите прибират печалбите си, той също прибра своята, като с уплаха си помисли, че всичко това може да е само сън. Бъони, който го следеше непрекъснато и зорко и си бе съставил почти ясна представа за него, си помисли:

„Този хитрец наистина хич не си поплюва!“

Същевременно обаче той бе забелязал, че загадъчният чужденец не се показва алчен към парите и въобще се държи скромно и разумно. Бъони не беше зле настроен към него и затова реши да го остави на мира.

Но когато преди вечеря излязоха да се поразходят, граф Страпински се размисли и дойде до заключението, че е настъпил удобният момент да се измъкне безшумно. Сега разполагаше с прилична сумичка пари за път и реши да изпрати от най-близкия град на ханджията на „Везните“ това, което дължеше за натрапения му обед.

И така, той артистично заметна пелерината си, нахлуши кожения калпак ниско над очи и бавно започна да се разхожда под редицата високи акации, огрени от вечерното слънце, разглеждайки красивата местност или по-скоро взирайки се да види пътя, по който щеше да тръгне. Така със замислено лице, с очарователни, но печални мустачки, с лъскави черни къдри и тъмни очи, загърнат в диплите на

развяващия се плащ, той наистина изглеждаше чудесно. Вечерното сияние и шумоленето на дърветата усилиха това впечатление и всички от компанията го наблюдаваха внимателно отдалеко, изпълнени с най-добри чувства към него. Постепенно той започна да се отдалечава все повече от къщата, провря се през един храсталак, зад който минаваше селски път, и тъкмо, скрит от погледите на компанията, понечи с решителна крачка да тръгне към полето, ненадейно иззад един завой пред него застана околийският съветник заедно с дъщеря си Нетхен. Нетхен беше хубавичка госпожица, облечена изящно, дори малко натруфено и отрупана със скъпи накити.

— Търсихме ви навсякъде, господин граф — извика околийският съветник. — Искам, първо, да ви представя на моето дете и, второ, да ви помоля да ни направите честта да вечеряте с нас. Другите господа са вече в къщи.

Странникът бързо свали шапка и облян в червенина, благовейно, дори боязливо започна да се кланя. Защото сега бе настъпил нов прелом в хода на събитията — на сцената се бе появила госпожица. Но неговата глупост и препалената му почтителност нему навредиха ни най-малко пред дамата; тъкмо обратно — свенливостта, смирението и почитта на един толкова изтънчен и интересен млад благородник се сториха на девойката наистина трогателни, дори пленителни.

„Ето на — мина ѝ през ум, — колкото човек е по-благороден, толкова е по-скромен и непокварен. Вземете си бележка от това, разхайтени голдахски господа, които едва докосвате шапките си с ръка пред младите момичета!“

Затова и тя поздрави рицаря най-пленително, като също така сладко се изчерви и веднага заприказва бързо и припряно за много неща, както правят приветливите провинциалистки, когато искат да се покажат пред някой чужденец. За късо време и Стратински съвсем се преобрази; докато досега не бе направил нищо, за да влезе поне малко в ролята, която му бяха наложили, сега той неволно започна да говори по-престорено и смесващо разни полски фрази в разговора — накратко казано, близостта на девойката накара шивашката кръвчица да се разиграе, да се разскача и да понесе ездача си.

На масата му дадоха почетното място до дъщерята на семейството, тъй като майката беше умряла. Не след дълго обаче той

отново изпадна в печално настроение, защото си помисли, че сега ще трябва отново да се върне с другите в града или ще бъде принуден да избяга в нощта — въобще колко мимолетно е щастиято, на което сега се наслаждава. Но все пак той се чувствува щастлив и си казва на сърчително:

„Е, все пак веднъж в живота ще си представлявал нещо и ще си седял до едно такова издигнато създание.“

И действително съвсем не е дребна работа да гледаш до себе си как блести една бяла ръка, на която звънят три-четири гривни, и при всеки бегъл поглед да виждаш една чудна, прелестно накъдрена главица, едно пленително поруменяло лице и широко разтворени сияйни очи. Защото каквото и да направеше той, всичко се изтълкуваше като необикновено и благородно — дори непохватността му се приемаше благосклонно като непрестореност от младата дама, която иначе с часове умееше да приказва за липсата на маниери в обществото. Тъй като бяха в добро настроение, гостите изпяха няколко песни, които бяха на мода през тридесетте години. Замолиха и графа да изпее една полска песен. Виното бе надвило най-сетне свенливостта, но не и грижите му; преди време той беше работил две-три седмици в Полша и знаеше няколко полски думи, дори една народна песничка, която бе научил като папагал, без да разбира съдържанието ѝ. И така, заемайки благородна поза, той запя на полски малко неуверено и тихо, с глас, който леко потреперваше от някаква тайна мъка:

*Хиляди свини се прасят
отвъд Десна, та до Висла,
а Катинка, туй прасенце,
ходи кална до колене!
Хиляди волове мучат
по полята на Волиния,
а Катинка, да, Катинка,
мисли, че съм влюбен в нея!*

— Браво! Браво! — развикаха се всички господа, като пляскаха с ръце, а Нетхен каза трогната:

— Ах, народните песни са винаги така хубави!

За щастие никой не му поиска да преведе песента.

След като премина тази връхна точка на забавлението, компанията си тръгна; отново взеха под закрила шивача и грижливо го върнаха в Голдах, като преди това го накараха да обещае, че няма да си замине, без да се сбогува. В гостилницата „При везните“ изпиха още по чаша пунш; но Страпийски беше крайно изморен и поиска да си легне. Сам ханджията го заведе в стаята му, но бедният шивач почти не обърна внимание на разкошната уредба, макар да бе свикнал да спи само из бедняшките стаи на малки ханчета. Застана на сред хубавия килим без никаква своя вещ, но в същия миг гостилничарят откри, че благородният пътник няма багаж, и се плесна по челото. Той бързо изтича навън, позвъни, извика келнерите и прислужниците, поприказва с тях, влезе пак в стаята и тържествено заяви:

— Наистина, господин графе, забравили са да свалят багажа ви, дори и най-необходимия!

— И малкото вързопче, което беше вътре в колата ли? — запита изплашено Страпински, като се сети за бохчиката си, не по-голяма от юмрук, която беше забравил на седалката и която съдържаше кърпа за нос, четка за коса, гребен, бурканче помада и кутийка крем за мустаци.

— И него го няма, въобще нищо няма — рече изплашено добрият ханджия, защото предположи, че то ще е нещо много важно.

— Трябва веднага да изпратим бърз куриер да догони каляската! — извика той възбуден. — Аз ще се погрижа за всичко!

Не по-малко изплашен от него обаче, господин графът го улови за ръка и каза разтревожено:

— Оставете, не бива да правите това! За известно време моите следи трябва да се изгубят! — добави той, сам списан от собственото си сполучливо хрумване.

Зачуден, гостилничарят слезе при гостите, които пиеха пунш, разправи им какво се бе случило и заключи, че графът несъмнено трябва да е жертва на политически или семейни преследвания; защото тъкмо по това време много поляци и други бежанци бяха прогонени от родината си заради терористични действия, други пък бяха наблюдавани и преследвани от чужди агенти.

Страпийски обаче изкара един хубав сън и когато се събуди късно на заранта, видя най-напред разкошния празначен халат на

ханджията, метнат върху един стол, а по-нататък малка масичка, отрупана с всевъзможни тоалетни принадлежности. Освен това няколко слуги търпеливо го чакаха, за да предадат от страна на вчерашните му приятели кошници и куфари, пълни с фино бельо, дрехи, пури, книги, ботуши, обуща, шпори, камшици за езда, кожуси, калпаци, шапки, къси и дълги чорапи, лули, флейти и цигулки, като изразиха настоятелната молба на своите господари да бъде така добър и си услужи временно с тези вещи. Тъй като те неизменно прекарваха предобедните часове в канторите си, го предизвестиха, че следобед ще дойдат да го посетят.

Тези хора в никакъв случай не бяха за присмех или глупави, а благоразумни делови хора, по-скоро хитри, отколкото лековерни, но тъй като добре уреденият им град бе малък и понякога им ставаше скучно в него, те винаги жадно посрещаха всяка промяна, събитие или произшествие, на които се отдаваха без всякаква задръжка. Колата с два впряга, отсядането на чужденец, обедът, думите на кочияша бяха така прости и естествени неща, че голдахци, които не обичаха да хранят празни подозрения към никого, изградиха върху тях като върху здрава скала цяло събитие.

Когато Страпински видя пред себе си този пазар от стоки, първото му движение бе да бръкне в джоба си, за да разбере дали сънува, или е буден. Ако напръстникът му си седи все така самотен, значи, сънува. Но не, напръстникът се мъдреше кротко между спечелените на комар пари и приятелски се търкаше о талерите. Така и господарят му се примири с положението и излезе на улицата, за да разгледа града, в който така добре му бе провървяло. Пред кухненската врата стоеше готвачката, която му направи дълбок реверанс и доброжелателно го съпроводи с поглед; по коридора и край входната врата стояха другите прислужници, всички с шапка в ръка, и Страпински мина благоприлично, но все пак скромно край тях, като чинно прибра краищата на наметалото си. С всяка измината минута съдбата го правеше все по-велик.

С изражение, съвсем различно от това, с което би тръгнал да търси работа, той разглеждаше града. По-голямата част на Голдах се състоеше от хубави, солидни къщи, всяка от които беше украсена с каменни или изрисувани символи и надписана с различни имена. В тези наименования ясно личаха нравите на разните епохи.

Средновековието се отразяваше в най-старите къщи или в новите сгради, които бяха изникнали на тяхно място, но си бяха запазили старото име от времето на войнствените кметове и на приказките. Имаше надписи като: „При меча“, „При шлема“, „При бронята“, „При арбалета“, „При синия щит“, „При швейцарската шпага“, „При рицаря“, „При кремъклийката“, „При турчина“, „При морското чудо“, „При златния змей“, „При липата“, „При тоягата на поклонника“, „При русалката“, „При райската птица“, „При наровото дърво“, „При камилата“, „При ликорната“ и други подобни. Епохата на Просвещението и на хуманизма ясно личеше от нравствените понятия, блеснали с хубави златни букви над входните врати: „При сговора“, „При почтеността“, „При старата независимост“, „При новата независимост“, „При гражданска добродетел — А“, „При гражданска добродетел — Б“, „При доверието“, „При любовта“, „При надеждата“, „При свидетелство след раздяла — 1 и 2“, „При веселостта“, „При вътрешната правда“, „При външната правда“, „При благото на родината“ (спретната къщичка, в която зад един кафез за канарчета, отрупан с латинки, седеше мила стара жена с бяла островърха шапка на глава и мотаеше прежда), „При конституцията“ (вния етаж един кацар набиваше усърдно и твърде шумно обръчи на малки ведра и качета, като чукаше непрестанно); а една къща носеше злокобното име „При смъртта!“ — един измит от дъждовете нарисуван скелет се издигаше отдолу и стигаше чак горе между прозорците — тук живееше мировият съдия. В къщата „При търпението“ живееше нотариусът, който вписваше дълговете на неизправните дължници — изгладнял човек с окаян вид, тъй като в този град никой никому не оставаше дължен.

Върху най-новите къщи пък се кипреше поезията на фабриканите, банкерите, спедиторите и тези, които им подражаваха, изразена в благозвучни имена като: „Розова долина“, „Уринна долина“, „Слънчева планина“, „Замъкът на виолетките“, „Градината на младостта“, „Планината на радостта“, „Долината на Хенриета“, „При Камелия“, „Замъкът на Вилхелмина“ и т.н. Свързаните с долини и замъци женски имена подсказваха на осведомените, че в тази къща е влязла прилична зестра.

На всеки уличен ъгъл стърчеше стара кула с богато украсен часовник, пъстър покрив и изящно позлатен ветропоказател. Тези кули

бяха грижливо поддържани; защото голдахци се радваха и на миналото, и на настоящето — и добре правеха. Цялото това великолепие бе обкръжено от стари стени, които обикаляха града околовръст и макар да не служеха вече за нищо, все пак голдахци ги държаха за украса, тъй като целите бяха обрасли в гъст стар бръшлян, така че малкият градец бе опасан от вечнозелен венец.

Всичко това направи чудесно впечатление на Страпински; струваше му се, че е попаднал в друг свят, защото, докато четеше надписите на къщите — а той никога досега не бе виждал такива, — си мислеше, че в тях бяха отразени особените тайни и нравствените принципи на всяка къща и че зад всяка врата животът е наистина такъв, както казва надписът, и тогава реши, че е попаднал в някаква нова Утопия. Беше склонен да вярва, че чудноватият прием, който намери тук, има някаква връзка с всичко това. Така например „Везните“, където живееше, са символ и означават, че тук се претеглят и изравняват неравните съдбини, така че понякога някой странствуващ шивач може да стане граф.

Както се разхождаше, той се озова пред градските порти и докато гледаше ширналите се поля, през главата му за сетен път мина честната мисъл незабавно да продължи пътя си. Слънцето грееше, пътят беше хубав и стегнат — нито прекалено сух, нито прекалено мокър, сякаш нарочно направен за ходене. Имаше и пари, така че можеше да се отбие където му се ще и не виждаше кой може да му попречи.

Така той стоеше на този кръстопът, подобно на „Младежът на раз克лона“, а над венеца липи, който опасваше града, гостоприемно се издигаха стълбове дим, златни кубета блестяха примамливо над върхарите на дърветата — щастие, удоволствия, прегрешения и някаква тайнствена съдба го привличаха натам. Откъм полето обаче сияеше свободната далечина — работа, лишения, нищета и неизвестност го очакваха там, но също и чиста съвест и спокоен живот; воден от тези чувства, той непоколебимо реши да поеме пътя през полята.

В същия миг обаче една бърза кола се приближи; беше вчерашната госпожица, която с развят син воал караше съвсем сама елегантен кабриолет с хубав кон на път за града. Крайно изненадан. Страпински свали шапка и смилено я притисна към гърдите си;

пламнала от червенина, девойката се поклони бързо и извънредно любезно и като подкара коня в галоп, отмина развлечена нататък.

Страпински обаче неволно се обърна кръгом и самоуверено закрачи към града. Още същия ден, яхнал най-хубавия кон в града, той препускаше в галоп, начело на цяла кавалкада ездачи, по алеята, която минаваше покрай покритите със зеленина градски стени; падащите листа на липите танцуваха като златен дъжд пред сияещото му лице.

Сега сякаш бяс се бе вселил в него. С всеки изминат ден той се променяше като дъгата, която става все по-ярка, колкото повече слънчевите лъчи пробиват облаците. За часове, за мигове дори той изучи това, което други за години не могат да научат, тъй като чувството му за тия неща се таеше в него, както се крият пъстрите багри в дъждовната капка. Той наблюдаваше старательно добrite маниери у тия, които му оказваха гостоприемство, и още докато ги гледаше, ги превръщаше в нещо ново и чуждестранно; особено се мъчеше да дочуе какво в същност си мислеха за него и въобще каква представа бе създал у тях. Той продължаваше да изгражда тази представа по свой собствен вкус за приятно забавление на ония, на които се щеше да видят нещо ново, и за почуда на другите, особено на жените, които жадуваха за някой назидателен пример. За кратко време той стана герой на един хубав роман, над който работеше с обич заедно с целия град, но чиято развръзка все още си оставаше тайна.

При все това Страпински прекара не една безсънна нощ — нещо, което не му се бе случвало по-рано, докато беше още никому неизвестен, и нека с укор подчертаем, че това се дължеше не толкова на честната му съвест, която прогонваше съня от очите му, колкото на страх от скандала да бъде разобличен пред всички като беден шивач. Вродената му нужда да минава за изискан и необикновен господин — па ако ще това да се проявява само в избора на дрехите — го беше забъркала в тази каша, чийто последици се проявяваха сега, а съвестта му бе все още дотолкова будна, че постоянно го подкрепяше в доброто му намерение при пръв удобен случай да намери повод да си замине и след това, било като играе на лотария или нещо подобно, да спечели пари и от някая далечна тайнствената страна да върне на гостоприемните голдахци всичко, което те бяха похарчили за него. От всички градове, където се разиграваше лотария или пък имаше нейни представители, писа да му изпратят билети за по-голяма или по-малка

сума, а възникналата по този повод кореспонденция и писмата, които пристигаха, бяха изтълкувани като знак на важни връзки.

На няколко пъти вече беше спечелвал по някой и друг гулден, който веднага използваше, за да купи нови билети, а един ден получи от един агент, който обаче се представи като банкер, една значителна сума — достатъчна да осъществи с нея плановете си и да се спаси от грозящата го опасност. Той престана да се учудва на щастието си, което му се струваше съвършено естествено, но все пак му стана полеко на душата и се почувствува успокоен особено спрямо добрия гостилиничар, към когото хранеше най-топли чувства заради хубавото ядене. Но вместо да отсече накъсо, да заплати направо дълговете си и да си замине, той реши — както вече си бе наумил — да каже, че му предстои кратко пътуване по работа, а после да пише от някой поголям град, че неумолимата съдба го възпира да се завърне отново тук. Така той щеше да уреди задълженията си, да остави добър спомен и с повече разсъдливост и щастие отново да се посвети на шивашкия си занаят или пък да опита късмета си в някакво друго прилично поприще. Най-много му се искаше естествено да остане като майстор шивач в Голдах, още повече, че сега имаше и средства да си отвори скромна работилничка: но за него беше ясно, че тук може да живее само като граф.

Из града се носеха вече разни слухове заради явното предпочтение и симпатии, с които го удостояваше хубавата Нетхен при всеки удобен случай; той дори беше забелязал, че често я наричаха скришом „госпожа графинята“. Как можеше да поднесе на това прелестно създание такава развръзка? Как можеше така злодейски да изобличи в лъжа съдбата, която насила го бе издигнала толкова много, и сам да се опозори?

От лотарийния агент, който се представляше за банкер, той получи чек и веднага го осребри в една голдахска банка; тази случка отново потвърди доброто мнение, което голдахци си бяха съставили за него и за благосъстоянието му, тъй като на солидните търговци и през ум не им минаваше, че парите му могат да имат нещо общо с лотарията. Още същия ден Страпински отиде на един великолепен бал, на който беше поканен от по-рано. Яви се облечен семпло, цял в черно, и още докато се ръкуваше, каза, че му се налага да замине.

За десетина минути всички гости бяха узнали вестта и Нетхен, която Страпински търсеше да зърне, стоеше като вкаменена — ту бледа като платно, ту пламнала в червенина, и отбягваше нарочно погледа му. После танцува няколко пъти с млади господа, седна разсеяна и запъхтяна и когато най-после полякът се приближи до нея и я покани, тя му отказа, като се поклони леко, без да го погледне.

Странно развлечено и загрижен, той излезе навън, наметна знаменития си плащ и с развети къдри тръгна да се разхожда нагоренадолу по градинската алея. Сега вече му стана съвсем ясно, че в същност само заради това същество той бе останал толкова дълго тук и че без сам да създава, единствено смътната надежда да бъде близо до нея го бе ободрявала досега, но че цялата тази история е отчайваща невъзможна и неизпълнима.

Както се разхождаше така, внезапно чу бързи стъпки зад себе си, леки, но неспокойни и тревожни. Нетхен мина край него и — ако се съди по думите, които извика — като че ли търсеше колата си, макар тя да беше от другата страна на къщата, а тук само няколко зелки и завити за презимуване розови храсти спяха съня на праведните. След това тя отново се върна и тъй като той с разтуптяно сърце се изпречи на пътя ѝ и протегна умолително ръце към нея, тя просто се хвърли на врата му и горчиво заплака. Той покри пламналите ѝ страни с тъмните си къдри, които ухаеха на фин парфюм, а плащът му като черни орлови криле обви стройната, горда, снежнобяла снага на девойката; двамата действително представляваха чудесна гледка, която сякаш сама в себе си носеше своето оправдание.

В това приключение Страпински изгуби разсъдъка си, но спечели щастие, което често е по-благосклонно към безразсъдните. Още същата нощ в колата по пътя за към къщи Нетхен заяви на баща си, че тя ще се омъжи само за графа и за никого другого. Рано на другата сутрин, любезен, свенлив и печален както винаги, Страпински се яви при бащата, за да поисква ръката ѝ. Тогава бащата произнесе следната реч:

— Значи, все пак се изпълни съдбата и волята на това неразумно момиче! Още като ученичка тя непрестанно твърдеше, че ще се омъжи само за италианец или за поляк, за велик пианист или за главатар на разбойническа банда с хубави тъмни къдри — и ето ти сега беда! Тя отхвърли всички добронамерени предложения на тухашни младежи, а

неотдавна трябваше дори да отпрати умния и способен Мелхиор Бъони, който един ден ще стане голям търговец, а тя жестоко му се подиграващото имал червени бакенбарди и смъркал енфие от сребърна табакера! И, слава богу, ето ви сега вас, полски граф, дошъл кой знае от колко далеко! Вземете тази гъска, господин графе, и ми я върнете обратно, щом започне да трепери от студ във вашата Полша, щом се почувствува нещастна и ревне да плаче! В какъв ли възторг щеше да изпадне покойната ѝ майка, ако беше жива да види, че разглезеното ѝ дете е станало графиня!

Сега настъпи голямо оживление; след няколко дни трябваше набързо да отпразнуват годежа, защото околийският съветник твърдеше, че бъдещият му зет не бивало да бъде спъван в сделките си и в предстоящите си пътувания поради някакви приготовления за сватба, защото успешните сделки само ще ускорят женитбата.

За годежа Страпински поднесе подаръци, които струваха половината от временното му състояние, а другата половина употреби за празненството, което щеше да даде в чест на годеницата си. Беше тъкмо по Заговезни и под ясното небе блестеше закъснялата зима. Пътищата бяха много удобни за шейни — чудесни пързалки, каквито рядко се образуват и се задържат по-дълго време и затова господин Страпински уреди излет с шейни и бал в хубавата странноприемница, която обикновено избраха за такива празненства: тя се намираше на един хълм на около два часа път от града, точно по средата между Голдах и Зелдвила. Оттам се откриваше прекрасна гледка.

Случи се така, че господин Мелхиор Бъони трябваше да уреди някаква работа в Зелдвила и затова замина за там няколко дни преди зимния празник, седнал в леката шейна и запалил най-хубавата си пура; случи се още и това, че зелдвилици уредиха за същия ден като голдахци излет с шейни, и то до същото място, само че тяхното шествие щеше да бъде с костюмирани и маскарадни фигури.

И така към пладне, придружени от звъна на звънчетата, тръбенето на пощенския рог и плющенето на камшиците, шейните на голдахци потеглиха по улиците на града — дори символите на старите къщи ги гледаха смяни отгоре — и бързо излязоха от градските порти. В първата шейна седеше Страпински с годеницата си, облечен в полско палто от зелено кадифе, гарнирано с шнуркове и богато обточено и подплатено с кожа. Нетхен бе цялата загърната в бели кожи; син воал

пазеше лицето й от хладния въздух и от блъсъка на снега. Някакво непредвидено събитие бе попречило на оклийския съветник да тръгне с тях; въпреки това те се возеха в неговата шейна и с неговия впряг. Отпред като украса на шайната бе поставена позлатена женска фигура, която представляваше Фортуна, богинята на щастието, защото къщата на съветника в града се наричаше „При Фортуна“.

Подир тях следваха петнадесетина шейни с по една двойка — мъж и жена; всички бяха празнично издокарани и весели, но нито една двойка не бе така хубава и блестяща като двамата годеници. Подобно на морските кораби отпред на всяка шейна стоеше като украса символът на дома на собственика, така че народът викаше:

— Вижте, идва „Смелостта“! Колко е хубава „Сръчността“! „Съвършенството“ като че ли е прясно лакирано, а „Пестеливостта“ е наново позлатена! О, ето ги и „Чешмата на Яков“, и „Къпалнята Вitezда“!

В „Къпалнята Вitezда“, скромна шейна с един кон, която завършваше шествието, седеше спокоен и доволен Мелхиор Бъони. За украса на шайната си той бе сложил отпред лика на онзи дребен евреин, който тридесет години наред бе чакал изцелението си в упоменатата къпалня. Ескадрата вихрено се носеше в слънчевата светлина и приближавайки се към целта, скоро се появи на мережелещата се в далечината височинка. Едновременно с нея от противоположната страна екна весела музика.

От заскрежената като с бял воал гора сякаш се отприщи някаква бъркотия от пъстри цветове и фигури и се разгъна в чудновата върволица шейни, които се откроиха на ръба на белия хълм върху фона на синьото небе и се плъзнаха към средата на заснежената поляна. Повечето от тях като че ли бяха големи селски товарни шейни, завързани две по две, за да служат за поставка на причудливи фигури и маски. Върху най-предната шейна се издигаше огромна фигура, представляваща богинята Фортуна, която сякаш се готвеше да литне в ефира. Това беше една гигантска кукла, натъпкана със слама и цялата окичена с блъскав варак, а дрехите й, направени от тънък прозрачен воал, се вееха във въздуха. Върху втората шейна бе поставен един също така огромен козел, който се очертаваше черен и мрачен и с наведени рога сякаш гонеше Фортуна. След това следваше някакъв предмет с необикновени очертания, който представляваше петнадесет

стъпки висока ютия за гладене; после идваше една грамадна ножица, която се отваряше и затваряше с помощта на едно въже и режеше синия небосвод, сякаш той бе копринен плат за жилетки. Следваха и други известни символи на шивашкия занаят, а в краката на всички фигури в широките шейни, теглени от по четири коня, седяха зелдвидци в най-пъстри носии, смееха се шумно и пееха с пълен глас.

Когато двете върволици шейни пристигнаха едновременно на площада пред гостилницата, настана голяма врява и бълсканица от хора и коне. Дамите и господата от Голдах останаха изненадани и учудени от тази неочеквана среща; засега обаче зелдвидци се държаха скромно, кротко и дружелюбно. Най-предната шейна с образа на богинята Фортуна носеше надпис: „Хората правят дрехите“. Okaza се, че цялата компания в шайната се състои само от предрешени шивачи от всички народности и всички епохи. Това беше някакво историко-етнографическо шивашко шествие, което завършваше с обърнатия наопаки надпис: „Дрехите правят човека“. В последната шейна с този надпис седяха изпълнени с достойнство творбите на предшествуващите езически и християнски работливи шивачи от всякакъв вид — достопочтени императори и царе, градски съветници и висши офицери, владици и игуменки.

Тази тълпа от шивачи успя ловко да се подреди в бъркотията и смиreno отстъпи на господата и госпожите от Голдах начело с годениците първи да влязат в странноприемницата. След това зелдвидци заеха долните салони, запазени нарочно за тях, докато голдахци зашумяха нагоре по широката стълба към голямата тържествена зала. Компанията на господин графа намери това държане за уместно и изненадата на всички бързо се превърна в повищено настроение и одобрителни усмивки, предизвикани от неизтощимата веселост на зелдвидци; само графът се терзаеше от смътни предчувствия, които по-скоро го плашеха, въпреки че в сегашното си душевно разположение той не изпитваше някакво определено подозрение и дори не беше забелязал откъде бе дошла другата компания. Мелхиор Бъони, който грижливо бе настанил своята „Къпалня Витезда“ по-настрани и стоеше нащрек близо до Страпински, каза високо, за да може и графът да го чуе, че карнавалното шествие идва от съвсем друго място.

Скоро и двете компании — всяка на своя етаж — заеха места около наредените маси; всички бяха потънали във весели разговори и шеги, очаквайки нови радости и забавления.

И наистина те скоро се представиха, когато голдахци минаха на двойки в танцуvalния салон, където музикантите настройваха вече цигулките си. Всички застанаха в кръг, готови да се подредят за танц, но в този миг дойдоха пратеници на зелдвилската компания, които предадоха приятелската молба и предложение да им бъде разрешено като на съседи да направят на господата и госпожите от Голдах едно посещение и за тяхно забавление да изпълнят една пантомима. Не беше твърде удобно да им откажат, пък и освен това всички очакваха от веселите зелдвилци някоя чудесна шега, та затова по настояване на казаните пратеници всички насядаха в голям полукръг, в чиято среда Страпински и Нетхен блестяха като царствени звезди.

Постепенно в залата влязоха една след друга групите, предрешени като шивачи. Всяка от тях изигра по една весела пантомима под мотото „Хората правят дрехите“ и под обратното мото „Дрехите правят човека“, в която представиха как със страшна бързина ушиват някаква празнична дреха — царска мантия, свещеническо расо или нещо подобно, — с която обличат някой бедняк; в същия миг той се променяше напълно, надигаше важно глава и тържествено закрачваше в такта на музиката. По този начин представиха и басните за животни: първо се появи огромна врана, която се накичи с паунови пера и грачейки, заскача из залата; после излезе един вълк, който си скрои и натъкми една овча кожа, а най-после пристигна едно магаре, което мъкнеше страшна лъвска кожа, направена от кълчища, и геройски я надипли върху себе си като наметало на карбонарий.

След като изиграеха своята сценка, участниците се дръпваха настани и постепенно полукръгът на голдахци се превърна в широк пръстен от зрители, чиято среда остана празна след последната пантомима. В този миг музиката засвири една тъжна мелодия и в същото време в кръга пристъпи последната маска, към която всички насочиха погледи. Това беше един строен младеж с тъмен плащ, с черни хубави коси и полски калпак; несъмнено това не беше никой друг, а сам граф Страпински, както бе вървял през оня ноемврийски ден по пътя и се бе качил на съdboносната каляска.

Притаили дъх, всички гледаха напрегнато снажната фигура на младия човек, който направи тържествено и печално няколко стъпки в такта на музиката, а след това застана в средата на кръга, разстла плаща си на пода, седна върху него, както имат обичай да сядат шивачите, и започна да развързва бохчичката си. От нея той измъкна един почти готов мундир на полски граф, какъвто сега носеше Страпински, наши бързо и ловко по него пискули и шнурове, изглади го според правилата на занаята, като плюнчеше пръсти, уж за да види дали ютията е гореща. След това бавно се изправи, съблече протритата си дреха и облече разкошния мундир, взе едно огледалце, вчеса се и донагласи облеклото си и така променен, застана най-после като живо подобие на графа. Внезапно музиката засвири някаква бърза и игрива мелодия, младежът сви нещата си в старото си наметало и хвърли вързопа далеч над главите на присъствуващите към дъното на залата, сякаш искаше завинаги да скъса с миналото си. След това, като изискан светски човек, той гордо обиколи с тържествена танцова стъпка кръга, покланяйки се от време на време благосклонно на присъствуващите, докато най-после стигна до годениците. Преструвайки се на крайно изненадан, той втренчи внезапно очи в поляка и застана неподвижен като стълб пред него; като че нарочно в същото време музиката спря да свири и в залата настъпи гробна тишина, сякаш беззвучен гръм бе поразил всички.

— Я, я, я — извика той така, че да го чуят всички, и посочи с ръка нещастника, — виж ти! Нашият побратим от Силезия, от ляшките мочурища! Побягна човекът от работа, понеже положението му се поразклати, а той си помисли, че с мене вече е свършено. Е, радвам се, че така добре се забавлявате и празнувате толкова весели Заговезни! На работа ли сте в Голдах? — С тези думи той подаде на пребледнелия усмихващ се графски син ръка и Страпински безволно я улови, сякаш хваща нажежено желязо; същевременно двойникът му извика:

— Елате, приятели, да видите нашия крътък шивашки калфа, който прилича на Рафаел и така много се харесваше на нашите слугинчета, а и на попската щерка, която сега естествено му е малко сърдита!

Тогава надойдоха всички зелдвалици и се струпаха около Страпински и бившия му майстор, като разтърсваха така сърдечно ръка на младия човек, че той се олюяваше и трепереше на стола си.

Същевременно музиката засвири отново бодър марш и зелдвидци, след като минаха край младата двойка, се подредиха в редица, запяха в хор една добре разучена подигравателна песенчица и започнаха да излизат от залата. През това време Бъни бе успял с мълниеносна бързина да разтълкува на всички тази мистерия и сега голдахци се разтичаха един през друг, смесиха се със зелдвидци, настана голяма суматоха.

Когато всичко се поуспокои, залата беше почти празна; малцина бяха останали край стените и смутено си шушукаха; няколко млади жени стояха малко настрани от Нетхен и не можеха да се решат дали да отидат при нея, или не.

Двамата годеници обаче седяха неподвижни на столовете си като издялана от камък фараонска двойка, смълчани и изоставени от всички, и човек би рекъл, че чувствува необозримия нажежен пясък на пустинята около тях.

Бяла като мрамор, Нетхен бавно извърна лице към годеника си и го изгледа никак странно отстрани.

Тогава той се надигна и приковал поглед в земята, тръгна с тежки стъпки, а от очите му закапаха едри сълзи.

Подобно на мъртвец, който се прокрадва призрачно край тълпата на някой панаир, той мина през навалицата голдахци и зелдвидци, които се бяха натрупали по стълбите. Странно беше, че и те го оставиха да мине край тях като призрак — отдръпнаха се да му направят път, без да му се смеят и без да му подметнат някоя жестока дума. И докато зелдвидци се забавляваха още по-шумно в определения за тях салон, той мина покрай готовите за път голдахски шейни и коне и почти несъзнателно, само с мисълта да не се връща вече в Голдах, тръгна по пътя към Зелдвила, по който бе дошъл преди няколко месеца, и скоро потъна в мрака на гората, отдето минаваше пътят. Беше гологлав, защото полският му калпак и ръкавиците бяха останали върху перваза на танцовалната зала. Така той вървеше с наведена глава, скръстил премръзналите си от студ ръце, а през това време мислите му постепенно се избистриха и той сам съзна ясно положението си. Първото чувство, което изпита, беше чувството на ужасен срам, сякаш действително бе високопоставен иуважаван човек и сега се бе опозорил поради някакво съдбоносно нещастие. След това обаче това чувство премина в съзнанието, че спрямо него е извършена голяма неправда. До славното му влизане в онзи проклет град той

никога не се бе провинявал в каквото и да било прегрешение; дори и в най-ранните си детски години не си спомняше да е бил наказван или мъмрен за лъжа или измама. И ето че сега бе станал измамник, защото се бе сблъскал с човешката глупост в момент на слабост, така да се каже, в миг на беззащитност, и тя го бе заплела в играта си. Чувствуващ се като дете, подмамено от лошото си другарче да открадне потира от олтара; сега той се ненавиждаше и презираше, но сам оплакваше себе си и нещастната си заблуда.

Когато някой княз пороби земя и народ; когато свещеник проповядва учението на своята черква, без да е убеден в него, но с достойнство изяжда имуществото на паството си; когато някой самонадеян учител заема и се радва на честта и облагите, които му дава заеманият от него висок учителски пост, без да има и най-малкото понятие за висотата на науката си и поне отчасти да ѝ бъде полезен; когато някой художник без каквото и да е дарование, а само с лекомислени творби и празно фокусничество успее да стане на мода и краде хляба и славата на истинските творци; или когато някой измамник наследи или се добере по нечестен път до името на някой голям и известен търговец и поради своята некадърност и безсъвестност проиграе спестяванията и последните стотинки на хиляди хора — тогава всички тези хора не плачат и не обвиняват себе си, а се радват на благополучието си и нито една вечер не остават без весела компания и добри приятели.

Нашият шивач обаче горчиво оплакваше собствената си съдба; и когато, следвайки тежката верига от събития, мислите му постепенно стигнаха до изоставената годеница, която вече никога нямаше да види, те се прекършиха и клюмнаха и той жално зарида. С един-единствен светъл лъч злополучието и унижението откриха пред него щасието, което беше загубил, и превърнаха заблудения скитник, неосъзнал още любовта си, в отритнат влюбен. Той простря ръце нагоре към студените блеснали звезди и олюявайки се, продължи пътя си; после отново се спря и поклати глава. Но изведнъж червена светлина заля снега наоколо му и същевременно звъниха звънчета и екна буен смях. Бяха зелдвалици, които се връщаха с факли към домовете си. Пъrvите коне едва не го докоснаха с муцунияте си; тогава той събра последни сили, направи огромен скок, прескочи канавката и се сгущи зад стволовете на крайните дървета. Върволицата шейни бясно профуча

край него и най-после загълхна в мрака на далечината, без никой да забележи беглеца. Той постоя известно време неподвижен и заслушан, но скоро студът, изпитите преди това силни напитки и скръбното вцепенение, в което бе изпаднал, го надвиха; неусетно той се изтегна върху скърцащия сняг и заспа, без да почувствува ледения дъх на вятъра, който задуха от изток.

През това време, останала съвсем сама, Нетхен също се надигна от стола си. Все пак тя доста осторожно бе проследила с очи отдалечаващия се любим и остана повече от час неподвижна на мястото си; после стана и ридаейки горчиво, тръгна безпомощно към вратата. Две приятелки се приближиха към нея и започнаха да я успокояват с привидно утешителни думи; тя ги помоли да донесат палтото, шала и шапката ѝ и мълчаливо се облече, изтривайки енергично очи в тънкия воал. Но тъй като, когато плаче, човек трябва да бърше и носа си, тя все пак беше принудена да извади носната си кърпа, изсекна се шумно в нея, след което хвърли горд и ядосан поглед наоколо си. Тогава пред очите ѝ се мярна Мелхиор Бъони, който се приближи до нея любезен, смирен и усмихнат и изтъкна, че сега ще трябва някой да я откара и придружи до бащината ѝ къща. Щял да остави „Къпалнята Витезда“ тук в гостилницата, рече той, а вместо с нея ще откара бързо и сигурно с „Фортуна“ уважаемата нещастна госпожица до Голдах.

Без да отговори, тя тръгна с решителни крачки към двора, където стоеше готова за път бащината ѝ шейна с нетърпеливите, добре охранени коне — една от последните шейни, останали още тук. Тя скочи бързо в нея, грабна поводите и камшика и докато разсеяният Бъони, щастливо засуетен, ровеше из джобовете си да даде бакшиш на конярчето, което държеше юздите, Нетхен ненадейно подкара конете и излезе на пътя; скоро пъргавите скокове на кончетата преминаха в равномерен, бърз галоп. Обаче тя не се отправи към дома си, а тръгна по пътя за Зелдвила. И едва когато бързокрилата шейна изчезна от погледите, господин Бъони разбра какво се бе случило и затича по посока към Голдах, викайки „Ехо!“ и „Стой!“, а след това се върна бегом назад и със собствената си шейна се понесе след побягналата или — както той си мислеше — отнесената от конете красавица и най-

после стигна до вратите на развълнувания Голдах, където скандалът занимаваше вече езиците на всички.

Зашо беше поела Нетхен онзи път, дали погрешно или умишлено — това не можеше със сигурност да се каже. Две обстоятелства хвърляха отчасти светлина върху постъпката ѝ. Първо, по някакво странно съвпадение коженият калпак и ръкавиците на Страпински, които бяха оставени върху первеза на прозореца зад младата двойка, сега се намираха до Нетхен в шейната „Фортуна“; кога и как беше взела тя тези неща никой не бе забелязал, пък и тя самата надали го знаеше; всичко беше станало като насьн. И дори сега тя още не знаеше, че калпакът и ръкавиците му са до нея. Извън това тя на няколко пъти повтори гласно на себе си:

— Трябва още две думи да разменя с него, само две думи!

Тези две доказателства като че ли обясняват, че не само съвпадението направляваше буйните коне. Странно беше също така, че когато „Фортуна“ тръгна по пътя през гората, огряна сега от пълната месечина, Нетхен дръпна здраво поводите и обузда лудия бяг на конете, така че те затанцуваха ходом, а през това време девойката втренчено напрягаше тъжния си, но все пак зорък поглед в пътя, без да изпуска из очи и най-малкия по-особен предмет вляво или вдясно от него.

И все пак душата ѝ бе обхваната от дълбок, тежък и отчаян размисъл. Какво са щастието и животът? От какво зависят те? Какво сме ние самите, та някаква жалка маскарадна лъжа може да ни накара да се чувствуваме щастливи или нещастни? Какво сме прегрешили, че заради някое весело доверчиво влечење търпим позор и изпадаме в безнадеждност? Кой ни изпраща тези глупави измамни призраци, които се намесват в нашата съдба, разбиват я и след това сами се пръскат като тънки сапунени мехури?

Такива въпроси, породени по-скоро в сърцето, отколкото в разума ѝ, бяха завладели душата на Нетхен, когато погледът ѝ внезапно се спря на някакъв дългнест тъмен предмет, който се открояваше на огряния от месеца сняг встани от пътя. Това беше Венцел, проснат на земята; тъмната му коса се смесваше със сянката на дърветата, а стройното му тяло се отличаваше ясно на светлината.

Неволно Нетхен спря конете, така че в гората настъпи дълбока тишина. Тя не свали поглед от тъмното тяло, докато не се убеди, че

зорките ѝ очи не са я измамили. Тогава тихо завърза юздите, слезе от шейната, погали за миг конете, за да ги успокои, след това внимателно и безшумно се приближи до тъмната сянка.

Да, това беше той. Тъмнозеленото кадифе на муандира му изглеждаше красиво и благородно върху нощния сняг; стройното му гъвкаво тяло бе стегнато и добре облечено и дори в тази вцепененост, пред прага на смъртта, на небитието, всичко тук говореше: „Дрехите правят човека!“

Когато в нощната самота красавицата се надвеси над него и го позна със сигурност, тя веднага съзна и опасността, в която се намираше животът му, и се изплаши да не би вече да е замръзнал. Затова, без да се колебае, тя хвана едната му ръка, която ѝ се стори студена и безчувства, и забравила всичко друго, започна да го разтърска и да вика на ухото му:

— Венцел! Венцел!

Но напразно, той не се помръдва; само дишаше слабо и тъжно. Тогава тя се хвърли отгоре му, погали го по лицето и изплашено опипа върха на побелелия му нос. Това ѝ вдъхна една уместна мисъл: тя грабна в шепите си сняг и започна да разтрива здраво носа, лицето и пръстите му, колкото ѝ позволяваха силите, докато щастливият нещастник се съвзе, отвори очи и бавно се надигна.

Той се огледа наоколо и видя пред себе си своята спасителка. Тя бе отметнала воала си и Венцел можа да разпознае всяка черта на бялото ѝ лице и широко отворените ѝ очи, вперени в него.

Той се хвърли в краката ѝ и обсипа ръба на палтото ѝ с целувки, като викаше:

— Прости ми! Прости ми!

— Ела, непознати човече! — рече тя със сподавен, разтреперан глас. — Искам първо да поговоря с теб, а след това да те отстрания от пътя си!

Тя му махна с ръка да се качи в шейната и той покорно се подчини; после му подаде калпака и ръкавиците и също така несъзнателно, както го бе взела, хвана поводите и камшика и подкара конете.

Отвъд гората, недалеч от пътя, се намираше един чифлик, в който живееше една нас скоро овдовяла селянка. Нетхен беше кръстница на едно от децата ѝ, а баща ѝ, околийският съветник, беше собственик

на имота. Само преди няколко дни жената беше ходила у тях, за да пожелае щастие на годеницата и да се посъветва за някои работи, но до този час не бе узнала още нищо за обрата, който бяха взели нещата.

Нетхен изви от пътя, подкара шейната към чифлика и като изплюща силно с камшика, спря пред къщата. Зад малкото прозорче още мъждукаше светлинка; само селянката беше на крака и шеташе, а децата и ратаите отдавна спяха. Тя отвори прозореца и учудено погледна навън.

— Аз съм... ние сме! — извика Нетхен. — Заблудихме се поради новия горен път, по който още не съм минавала. Направете ни по едно кафе, кумичке, и ни пуснете за миг да влезем, преди да продължим нататък!

Зарадвана, селянката изтича да им отвори, тъй като веднага позна Нетхен, и се показва едновременно и очарована, и малко смутена, като видя важната птица — чуждестранныя граф. За нея цялото щастие и блясък на този свят бяха въплътени в тези благородни хора, които сега прекрачваха нейния праг; съмътни надежди да спечели макар и една малка частица от това щастие — никаква скромна изгода за себе си или за децата си — оживиха добрата жена и я накараха пъргаво да се разшета, за да обслужи младите господари. Тя събуди набързо едно ратайче да държи конете, а скоро бе готово и горещото кафе, което тя веднага внесе в стаята; Венцел и Нетхен седяха един срещу друг в мрака, а на масата между тях слабо примигваше светлинната на малка лампа.

Венцел седеше, подпрял глава на ръцете си, и не смееше да вдигне поглед. Нетхен се бе облегнала назад на стола си и със затворени очи присвиваше огорчената си красива уста, от което се виждаше, че не спи.

Когато жената сложи кафето на масата, Нетхен бързо стана и й пошепна:

— Оставете ни сега за четвърт час сами и идете да си легнете, драга кумичке. Поспречкахме се малко и трябва още днес да се обясним, а тук е тъкмо удобно за това!

— Разбирам, добре постъпвате така! — рече жената и остави двамата насаме.

— Изпийте тази чаша! — каза Нетхен, като седна отново. — Ще се съзвземете от нея.

Тя самата не се докосна до чашата си. Венцел Страпински, който леко трепереше, стана, взе чашата и я изпи — по-скоро, защото тя му бе заповядала, отколкото от желание да се подкрепи. Сега той я погледна и когато погледите им се срещнаха, Нетхен се взря изпитателно в неговите очи, поклати глава и каза:

— Кой сте вие? И какво искахте в същност от мене?

— Аз не съм точно такъв, какъвто изглеждам — отвърна тъжно той. — Аз съм един беден глупак, но все пак ще поправя това, което сторих, ще ви дам удовлетворение и скоро ще се прости с живота!

Той каза тези думи така убедено и без какъвто и да било израз на престореност, че незабелязано очите на Нетхен светнаха. Въпреки това тя повтори:

— Аз искам да знам кой сте в същност, откъде идвate и накъде отивате?

— Всичко се случи точно така, както сега ще ви разправя, и това е самата истина — отвърна той.

Тогава той й разказа кой е и какво му се бе случило тъкмо преди да стигне в Голдах. Увери я как неведнъж е искал да избяга, но всеки път накрая го е възпирал нейният образ, както се случва в обърканите ни сънища.

На няколко пъти Нетхен едва не избухна в смях, но положението беше твърде сериозно, за да прихне да се смее. Затова тя продължи да разпитва:

— А къде смятахте да ме отведете и какво щяхте да правите?

— И аз не знам — отвърна той. — Надявах се на други необикновени щастливи обстоятелства. Понякога си мислех за смъртта — и то сам да сложа край на живота си, след като...

На това място Венцел се запъна и бледото му лице се обля в тъмна червенина.

— Продължавайте, продължавайте! — каза Нетхен, като на свой ред пребледня, а сърцето й странно затупа.

Тогава очите на Венцел припламнаха големи и благи и той извика:

— Да, сега ми е съвсем ясно какво щеше да се случи! Щях да тръгна с теб по широкия свят и след като изживеехме заедно няколко кратки дни на щастие, щях да ти призная измамата и да сложа край на живота си! Ти щеше да се върнеш при баща си и там, под негова

закрила, щеше бързо да ме забравиш. Никой нямаше нищо да узнае, а аз щях да изчезна безследно... Вместо цял живот да линея от стремежа по едно достойно съществование, да чезна и линея за едно прекрасно сърце и за любов — продължи печално той, — щях да бъда макар и само за един миг велик и щастлив и да се издигна над всички, които не са нито щастливи, нито нещастни и все пак не искат да умрат! О, защо не ме оставихте в студения сняг, така спокойно щях да заспя завинаги!

Той отново замълча и потънал в мрачни мисли, гледаше пред себе си.

Известно време Нетхен го наблюдаваше мълчаливо и когато сърцето й, разтурпано от думите на Венцел, се успокои, тя каза:

— Правили ли сте и по-рано такива или подобни шеги? Лъгали ли сте чужди хора, които не са ви причинявали никакво зло?

— Аз сам се питах същото през тази горчива нощ, но не можах да си спомня да съм бил някога лъжец! А такова приключение никога не съм имал и никога не ми се е случвало подобно нещо! Да, в ония дни, когато бях още почти дете, в мен се породи желанието да стана нещо особено или поне хората да ме смятат за необикновен човек. Но аз сам надвих себе си и се отказах от едно щастие, което ми бе отредено!

— Какво беше това щастие?

— Преди да се омъжи, майка ми работела при една чифликчийка, наша съседка, и с нея пътувала из големите градове. От това майка ми беше придобила подобри маниери от останалите жени в нашето село, а също така беше и малко по-суетна — обличаше и себе си, и мен, единственото й дете, всяко малко по-различно и по-изискано, отколкото беше обичайно при нас, на село. Баща ми, беден селски учител, умря обаче рано и в голямата немотия, в която изпаднахме, нямаше никакви изгледи да ни се случи някакво приятно и щастливо събитие, за каквото майка ми обичаше да мечтае. В същност тя бе принудена да се залови за най-тежка работа, за да можем да се изхранваме — така тя пожертвува това, на което най-много държеше: по-доброто си положение и хубавите дрехи. Чифликчийката обаче, която през това време беше овдовяла, ни съобщи един ден съвсем неочеквано — тогава трябва да съм бил на около шестнадесет години, — че отива заедно с цялата покъщнина да живее завинаги в столицата; поиска майка ми да ме прати с нея, жалко било да остана надничар или

ратай в някой чифлик на село; тя щяла да ме даде да изучава нещо по-добро, което ме привличало; в замяна на това съм щял да живея в дома й и да върша някои дребни услуги. Това, изглежда, беше най-прекрасното, което можеше да ни се случи. И така всичко беше уговорено и пригответо, но постепенно майка ми ставаше все по-замислена и по-тъжна, докато един ден избухна в горчив плач и ме помоли да не я напускам, а да си остана при нея, па макар и беден; тя нямала да живее дълго — така ми каза, — а аз сигурно съм щял един ден да сполуча в живота, макар и след смъртта ѝ. Нажален отидох да съобщя това на чифликчийката; тогава тя дойде у дома и започна да упреква майка ми. Но сега мама страшно се ядоса и на няколко пъти извика, че нямала да позволи да ѝ откраднат детето, защото, който го познавал...

Тук Венцел Страпински отново се запъна и не знаеше дали да говори по-нататък. Нетхен попита:

— Какво каза майка ви, който го познавал — какво? Защо не продължавате?

Венцел се изчерви и отвърна:

— Тя каза нещо странно, което не разбрах добре и което във всеки случай досега не съм почувствуval. Рече, че който познавал детето ѝ, не можел вече да се откъсне от него. С това сигурно е искала да каже, че съм бил добродушно момче или нещо подобно. Накратко казано, тя беше тъй развълнувана, че въпреки всички увещания на онази госпожа аз отказах и останах при майка си, за което тя двойно повече ме обикна, молейки ме хиляди пъти да не ѝ се сърдя, задето бе попречила на щастиято ми. Когато обаче дойде времето да почна да припечелвам, оказа се, че не ми остава нищо друго, освен да отида и се изучава на занаят при нашия селски шивач. Аз не исках, но майка ми плака толкова много, че най-после отстъпих. Това е цялата история.

На въпроса на Нетхен защо и кога все пак е напуснал майка си, Венцел отвърна:

— Повикаха ме да изкарам военната си служба. Пратиха ме при хусарите и в червената си униформа аз наистина бях хубав и напет хусар — може би най-наивният от целия полк, но и най-тихият. След една година успях най-после да получа отпуск за няколко седмици и побързах за дома да видя добрата си майка; малко преди това обаче тя

беше починала. Когато изтече военната ми служба, тръгнах да скитам сам по света, докато най-после изпаднах тук в тази беда.

Докато той, вперил поглед пред себе си, разказваше тъжната си съдба, Нетхен тихо се усмихваше и внимателно го наблюдаваше.

След това за малко настъпи тишина в стаята; внезапно на нея сякаш ѝ хрумна нова мисъл.

— Тъй като — започна тя ненадейно, все още малко колеблива и настръхнала — вие винаги сте били ценен и обичлив човек, несъмнено винаги сте имали по някоя любовна история или закачка и сигурно на съвестта ви тегне не една клета жена... за мен въобще да не говорим!

— О, боже мой — извика Венцел, като цял се изчерви, — преди да дойда при вас, аз никога не съм докосвал дори и крайчеца на пръстите на някоя девойка с изключение на...

— На какво? — рече Нетхен.

— Ами — продължи той, — онази именно жена, която искаше да ме вземе и да ме прати да уча, имаше едно дете, момиченце на седем-осем години, едно странно буйно дете, но все пак сладко като захар и хубаво като ангелче. Често ме караха да му услужвам и да го пазя и така то свикна с мен. Всеки ден го водех до къщата на свещеника накрай селото, където то учеше при стария свещеник, а след това отивах да го взема оттам. А когато нямаше с кого да излезе, аз го водех на разходка. Последния път, когато се връщахме по здрач към къщи, момиченцето започна да говори за предстоящото им пътуване, обясни ми, че все пак трябва да отида с тях и ме попита дали съм съгласен. Казах му, че това е невъзможно. Но детето продължи да ме моли настойчиво и същевременно крайно трогателно, като увисна на ръката ми, както често правят децата, и ми пречеше да вървя. Затова просто несъзнателно аз се освободих малко грубо от нея. Тогава девойчето сведе наскърбено глава; засрамено, то се опитваше да прикрие сълзите, които бликаха сега от очите му, и едва успяваше да потисне хълцанията си. Смутен, аз се опитах да успокоя детето; но то се обърна ядосано и недружелюбно ми каза да си вървя. Оттогава това красиво дете не излиза от ума ми и остана завинаги в сърцето ми, въпреки че никога повече не чух нищо за него...

Развълнуван и разнежен, внезапно той спря като изплашен и пребледнявайки, впи поглед в събеседницата си.

— Какво — рече Нетхен със същия странен тон, като на свой ред пребледня, — защо ме гледате така?

Венцел обаче протегна ръка, посочи с пръст към нея, сякаш вижда призрак, и извика:

— Аз съм виждал вече такова нещо: когато онова дете се разсырдеше, хубавите му коси леко се изправяха над челото и ушите му, също както и вашата коса се е изправила в този миг; човек просто може да види как отделните косъмчета се движат... Такава я видях и последния път на полето, огряна от вечерната заря.

И действително къдриците на Нетхен над ушите и челото ѝ леко се движеха, сякаш тих ветрец повея.

И тук вечно закачливата майка природа бе използувала една от тайните си, за да доведе докрай тази заплетена история.

След кратко мълчание, през което гърдите ѝ все по-бързо започнаха да се повдигат и спадат, Нетхен обиколи масата, отиде към момъка и се хвърли на врата му с думите:

— Не искам да те оставям! Ти си мой и аз ще вървя с теб напук на целия свят!

И едва сега тя отпразнува истинския си годеж; решена дълбоко в душата си на всичко и водена от сладка страсть, тя пое една съдба, на която остана вярна докрай.

Но Нетхен съвсем ме беше толкова глупава да се откаже да насочи поне малко пътя на тази съдба. Така тя взе бързо и смело някои нови решения и каза на добрия Венцел, който се бе замечтал, замаян от щастливия обрат на събитията:

— Сега ще отидем право в Зелдвила, за да докажем на зелдвиците, които искаха да ни разделят, че именно те истински ни свързаха и ни направиха щастливи!

Храбрият Венцел не можа да проумее напълно думите ѝ. Пост скоро — каза той — би желал да отидат в някоя далечна и непозната страна и там, скрити от света, да заживеят романтично сред тихо щастие.

Но Нетхен извика:

— Никакви романи повече! Аз държа на теб такъв, какъвто си — беден странник, и напук на всички тези горделивци и присмехулници от моя роден град ще стана твоя жена! Ние ще отидем в Зелдвила и с труд и разум ще се наложим на хората, които ни подиграха!

Речено, сторено. Извикаха селянката и Венцел, който беше започнал да се вживява в новото си положение, я възнагради богато, а след това двамата продължиха пътя си. Сега Венцел държеше поводите, а Нетхен така доволно се облягаше на рамото му, сякаш той беше черковна колона. Защото волята на човека е неговото царство небесно, а тъкмо преди три дни Нетхен беше станала пълнолетна и сега можеше да върши всичко по своя воля.

В Зелдвила те спряха пред странноприемницата „При дъгата“, където седяха на чаша мнозина от участниците в излета с шейни. Когато двойката се появи на прага на гостилницата, като огън по суха трева се понесоха думите:

— Ха сега! Ами че той я е отвлякъл! Хубава каша забъркахме ние!

Но Венцел мина с годеницата си, без да поглежда наоколо, и след като тя се прибра в стаите си, той се отправи към „Дивият човек“ — друга първокласна странноприемница, — премина гордо между масите на насядалите и тук зелдвилци, влезе в стаята, която му дадоха, и ги оставил да се чудят и маят; и докато правеха разни догадки, те така се напиха, че осъмнаха с ужасно главоболие.

По същото време и в Голдах се разнесе навред думата: „Отвличане!“ Още в тъмни зори за Зелдвила замина „Къпалнята Витезда“, в която седяха разтревоженият Бъони и слисаният баща на Нетхен. В бързината си те без малко не задминаха Зелдвила, без да спират, но навреме видяха шейната „Фортуна“, спряла невредима пред странноприемницата, и за свое утешение си помислиха, че вероятно и хубавите коне няма да са далеч оттук. И когато предположението им се потвърди и те разбраха, че Нетхен е пристигнала и сега е тук, накараха да разпрегнат конете и също влязоха в „Дъгата“.

Мина обаче известно време, докато Нетхен покани баща си да я посети в стаята ѝ, за да поговорят двамата насаме. Чу се, че тя вече била накарала да повикат най-добрия адвокат от града, който щял да дойде още същия предобед. Със свито сърце околийският съветник се качи при дъщеря си, обмисляйки по какъв начин най-добре ще може да измъкне отчаяното дете от заблудата и вътрешно се бе подготвил да прибегне до крайни мерки.

Нетхен обаче го посрещна спокойно, кротка, но непоколебима. Трогната, тя благодари на баща си за всичката обич и добрина, която

беше проявявал към нея, и след това с точно обмислени фрази обясни следното: първо, след всичко, което се бе случило, тя не иска да живее повече в Голдах, поне не през следващите няколко години; второ, желае да й се даде значителното наследство, оставено от майка ѝ, което баща ѝ без друго отдавна държал готово за женитбата ѝ; трето, иска да се омъжи за Венцел Страпински — това е решено и нищо не може да го отмени; четвърто, иска да живее с него в Зелдвила и да му помогне да си създаде солидно предприятие; пето и последно — всичко ще тръгне на добре, защото тя е убедена, че той е добър човек и ще я направи щастлива.

Околийският съветник пристъпи към задачата си, като напомни на Нетхен, че тя сигурно знае колко много е желал той да предаде в нейни ръце собственото ѝ имущество — и то колкото по-скоро, толкова по на драго сърце, — за да може тя да изгради истинското си щастие. Но след това, потиснат от тревогата, която го бе обзела още при първата вест за ужасния скандал, той ѝ обясни колко абсурдна е тази връзка, от която тя не иска да се откаже, и най-после ѝ посочи средството, с което единствено може да се разреши достойно този сложен конфликт. Господин Мелхиор Бъони бил готов, поемайки още в същия миг отговорността върху себе си, да потуши цялата история и с неопетненото си име да брани и пази нейната чест пред света.

Думата „чест“ обаче накара сега дъщерята да изпадне в крайно възбуждение.

— Именно честта — викаше тя — ѝ забранявала да се омъжи за господин Бъони, защото не можела да го понася, и ѝ налагала да остане вярна на бедния чужденец, на когото била дала дума и когото можела да понася!

След това започна едно безплодно пререкание, което в края на краишата все пак накара непоколебимата красавица да се облее в сълзи.

Почти едновременно в стаята нахлуха Венцел и Бъони, които се бяха срещнали на стълбите, и имаше опасност да избухне голям скандал, но в това време пристигна и адвокатът — близък познат на околийския съветник, — който ги подкани към спокойствие и благоразумие. Когато още от първите няколко думи разбра за какво се касае, най-напред той нареди Венцел да се оттегли в „Дивият човек“ и да си стои там мирно и тихо; също така и господин Бъони да не се

меси в разговора, а да си отиде; Нетхен от своя страна да спазва всички форми на буржоазните добри обноски, докато цялата работа окончателно се разясни; а бащата да не се опитва да прилага каквото и да било насилие, тъй като законът несъмнено давал пълна свобода на дъщерята да действува по своя воля.

Така се стигна до примирие и раздяла за няколко часа.

В града обаче се вдигна голям шум, тъй като адвокатът беше подметнал, че покрай тази история едно голямо състояние може би ще бъде прехвърлено в Зелдвила. Внезапно симпатиите на зелдвилци се обърнаха в полза на шивача и неговата годеница; те решиха да бранят с живота и имота си двамата влюбени и да защищават правата и свободата на личността в собствения си град. Затова, когато се разнесе слух, че насила щели да върнат красавицата обратно в Голдах, всички се сбраха заедно, поставиха въоръжена охрана и почетна стража пред „Дъгата“ и пред „Дивият човек“ и изобщо с лудо веселие отпразнуваха едно от най-големите си приключения като чудновато продължение на вчерашните събития.

Изплашен и раздразнен, околийският съветник изпрати за помощ своя Бъони в Голдах. Той потегли на галоп, а на следния ден оттам пристигнаха група мъже, придружени от внушителен брой полицаи, за да подкрепят околийския съветник, и имаше опасност Зелдвила да се превърне във втора Троя. Двете страни стояха настърхнали една срещу друга; градският барабанчик вече затягаше бурмите на барабана си и от време на време го потупваше с дясната палка. Тогава на площада надойдоха висши служебни лица, духовни и светски първенци и след преговорите, в които участвуваха всички присъстващи, най-после бе решено — тъй като, поощрена от зелдвилци, Нетхен остана непоколебима в намерението си, пък и нищо не можеше да сплаши Венцел, — бе решено, че след представянето на всички необходими документи от амвона ще бъде оповестено предстоящото бракосъчетание и тогава ще се види дали и какви законни възражения ще бъдат предявени по време на тази процедура и с какъв резултат.

Тъй като Нетхен беше пълнолетна, такива възражения можеха да изникнат единствено заради съмнителната личност на мнимия граф Венцел Страпински.

Обаче адвокатът, който защищаваше сега собствената си кауза и каузата на Нетхен, успя да установи, че нито в родния му край, нито по

време на досегашните му странствования дори и сянката на някакво лошо име не е засегнала младия човек и че отвсякъде пристигат само благоприятни и доброжелателни сведения за него.

Що се отнася до случилото се в Голдах, адвокатът доказа, че в същност Венцел никога не се е представял за граф; тази титла му е била дадена насила от другите, а той на всички налични бележки се е подписвал с истинското си име — Венцел Страпински, — без каквото и да било добавка, така че той няма никакво друго провинение освен това, че се е възползвал от едно безразсъдно гостоприемство, което нямаше да му бъде оказано, яко не бе пристигнал с каляска и кочияшът не си бе направил онази лоша шега.

Така войната завърши със сватба, на която зелдвидци dadoха безброй топовни залпове, напук на голдахци, които през цялото време чуваха оръдейната пукотевица, тъй като духаше западен вятър. Околийският съветник предаде на Нетхен цялото й наследство и тя заяви, че сега Венцел ще трябва да стане голям шивач и търговец на платове, защото в Зелдвила все още викаха на търговеца на платове господин търговеца на платове, а на търговеца на железария — господин търговеца на железария и т.н.

Така и стана, но по малко по-друг начин от този, за който бяха мечтали зелдвидци. Венцел бе скромен, пестелив и трудолюбив в работата си, която успя да разработи в голямо предприятие. Той шиеше на зелдвидци любимите им теменуженовиолетови или кадифени жилетки на сини и бели квадратчета, балните им фракове със златни копчета, подплатените им с червен хастар палта и те винаги му оставаха длъжни, но не за дълго време. Защото, за да им направи нови, още по-хубави дрехи, които той изписваше или ушиваше сам, те трябваше да му изплатят предишния си дълг. Така те често се оплакваха помежду си, че той просто им изсмукал кръвчицата.

При това той се позакръгли, доби представителен вид и почти загуби замечтания си израз. От година на година ставаше все по-опитен и вещ в работата си и заедно с тъст си, околийския съветник, с когото много скоро се помириха, успя да направи такива добри сделки, че състоянието му се удвои и след около дванадесет години заедно с жена си и с една дузина деца, които през това време му бе народила Нетхен, тоест госпожа Страпинска, той се пресели в Голдах, където също стана уважаван и почитан гражданин.

В Зелдвила обаче не остави нито едно петаче — може би от неблагодарност, а може би от желание да си отмъсти.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.